

Olje- og energidepartementet
Postboks 8148 Dep
0033 Oslo

Vår dato 15. desember 2023
Deres dato 12. oktober 2023
Vår referanse
Deres referanse 23/1965

Svar på høring av Strømprisutvalgets rapport

Innledning

Fornybar Norge viser til høringsbrev av 12. oktober og Strømprisutvalgets rapport. Ekspertutvalget har hatt som mandat å vurdere dagens system for å fastsette strømprisen og hvilke tiltak på kort og lang sikt som kan sikre strømbrukere lavere og mer forutsigbare priser, innenfor handlingsrommet i EØS-avtalen. Olje- og energidepartementet ber om høringsinstansenes syn på Strømprisutvalgets vurderinger og forslag.

Fornybar Norge takker for muligheten til å gi innspill på det vi anser som en solid og grundig rapport, og et godt faglig utgangspunkt for å diskutere de veivalgene som vi står ovenfor. Utvalgets vurdering er at alternative modeller ikke kan ivareta forsyningsikkerhet og effektiv ressursutnyttelse like godt som dagens system, og at dagens markedsmoell bør bestå som et fundament fremover. Utvalget påpeker at omfordelingen som søkes oppnådd gjennom alternative oppsett for engrosmarkedet, i realiteten gir mindre til omfordeling.

Utvalget er videre helt tydelig på at det vil være umulig å sikre konkurransedyktige og stabile kraftpriser uten en sterk norsk kraftbalanse. For å sikre konkurransedyktige priser sammenliknet med landene rundt oss, og også skjerme norske forbrukere fra de største prissvingningene, er politikk for å sikre et varig kraftoverskudd det viktigste tiltaket.

Om Fornybar Norge

Fornybar Norge representerer fornybarnæringen i Norge. Vi arbeider for at Norge hurtigst mulig skal bli et nullutslippssamfunn med vekst og verdiskaping basert på fornybar energi, elektrifisering og annen utslippsfri energibruk. Vi har medlemmer fra hele næringen, inkludert fornybar energiproduksjon på land og til havs, nettselskaper, finansinstitusjoner, entreprenører, strømsalg, leverandører og rådgivere.

Fornybar Norges hovedbudskap

- Nå har også strømprisutvalget slått fast at politikk for å sikre et varig kraftoverskudd er det viktigste tiltaket for å sikre lave, forutsigbare og konkurransedyktige priser på sikt. Samtidig synker investeringene i fornybar energi i Norge, og alt tyder på at den norske kraftbalansen kommer til å

utvikle seg i motsatt retning med mindre det gjøres grep. Fornybar Norge støtter Kraftløftets ambisjoner, hvor NHO, LO og regjeringen har blitt enige om en målsetting om et kraftoverskudd om lag på dagens nivå (15-25 TWh).

- Fornybar Norge ønsker et bredt forlik på Stortinget som beskriver de store linjene i energipolitikken frem mot 2030 og hvordan vi kan sikre bred støtte for energiomstillingen. Bransjen trenger forutsigbarhet for rammebetingelser og vilkår, samtidig som vi som samfunn har behov for en politikk for hvordan interessekonfliktene som oppstår med utbygging av ny kraftproduksjon og energiomstillingen skal håndteres.
- Fornybar Norge er glad for at strømprisutvalget er så tydelig på at det markedsbaserte, desentraliserte engrosmarkedet for kraft bør bestå. Med strømprisutvalgets rapport har vi et godt kunnskapsgrunnlag for å diskutere veivalg og avveininger i energipolitikken fremover, med dagens markedsmodell som fundament.
- Kraftsystemet gjennomgår store endringer som følge av energiomstillingen, og dette fordrer tett samarbeid med landene vi er knyttet til og at vi forholder oss til et felles regelverk som praktiseres på en transparent og forutsigbar måte. Mellomlandsforbindelsene vil fortsatt vært viktig for norsk forsyningsikkerhet, med en strammere kraftbalanse frem mot 2030 og større variasjon i tilsiget som følge av klimaendringer. Eksportrestriksjoner er et helt feil spor i en periode hvor samarbeidet med våre naboland kommer til å bli enda viktigere. Norge har stor nytte av dette samarbeidet, men det innebærer at norske strømpriser fortsatt vil påvirkes av utviklingen i våre naboland.
- Virkningene av magasinrestriksjoner trekker i motsatt retning av ønsket om konkurransedyktige, lave og forutsigbare priser. Magasinrestriksjoner vil trolig også øke risikoen for skadeflom ettersom man har en høyere magasinifylling enn hva som ellers ville ha vært optimalt.
- Fornybar Norge er opptatt av at alle kunder får like muligheter til å velge graden av prissikring eller stabilisering av sine energikostnader og god informasjon om prissikring. Et velfungerende finansielt marked er avgjørende for et godt tilbud av avtaler, og det er viktig at likviditeten i dette markedet bedres. Muligheten for "Jevn betaling" og avtaler med prissikring kan gi strømkundene større forutsigbarhet. Den tradisjonelle, volumuavhengige fastprisavtalen til husholdningene kommer imidlertid trolig ikke tilbake ettersom det vil innebære for stor risiko for strømleverandørene.
- Prissikring fremheves som et viktig tiltak for å skape forutsigbarhet for husholdningene, men med beredskap for mulig omfordeling på plass vil husholdningene ha mindre insentiv til å inngå avtaler om prissikring.

Med strømprisutvalgets rapport har vi et godt kunnskapsgrunnlag for å diskutere veivalg og avveininger i energipolitikken fremover, med dagens markedsmodell som fundament

Strømprisutvalget har levert en grundig rapport som gir en god beskrivelse av kompleksiteten i kraftmarkedet, strømprissjokket, fremtidsutsiktene og de samlede virkningene av 50 ulike tiltak som det er tatt til orde for i det offentlige ordskiftet. Hovedvekten av utvalgets arbeid består i å belyse sammenhenger i kraftsystemet og virkninger av de ulike tiltakene.

Det er flere mål som skal ivaretas i energipolitikken, og tiltak som har prisdempende effekt må avveies mot kostnadene og konsekvensene som de medfører andre steder i markedet og ellers i samfunnet. Fornybar Norge mener at strømprisutvalget har beskrevet de politiske avveiningene som må gjøres på en god måte. Samtidig er strømprisutvalget helt tydelig på at det markedsbaserte, desentraliserte engrosmarkedet for kraft bør bestå, og at denne organiseringen har bidratt til en mer effektiv utnyttelse av produksjonsressursene, lavere total kostnader til kraftforsyningen og mindre bruk av natur til energiformål enn det vi ville hatt uten et slikt markedsbasert kraftsystem. Alternative modeller kan ikke ivareta forsyningsikkerhet og effektiv utnyttelse av energiresursene like godt som dagens system, og gir mindre til omfordeling. Fornybar Norge er glad for at utvalget er så tydelig på dette punktet, og synes det verdifullt at vi nå har et omfattende og grundig kunnskapsgrunnlag som underbygger dette.

Selv om vi i løpet av de siste årene har erfart at dagens markedsmodell kan gi svært uønskede fordelingsvirkninger, er det viktig å minne om at denne modellen var helt sentral i å få oss gjennom krisen. Utvalget har på en god måte beskrevet hvordan engrosmarkedet for kraft er et enormt og sammensatt system, som får svært mange beslutninger til å gå opp simultant for å sikre god forsyningsikkerhet og ikke minst gjøre at prisene reflekterer den underliggende ressurs situasjonen i markedet og at kostnadene ikke blir større enn nødvendig. Prisnivået de siste årene er blitt oppfattet som uakseptabelt høyt, men gjennomgående har markedet levert priser som reflekterer ressurstilgangen og vannverdiene kraftprodusentene hadde som følge av en svært krevende situasjon for energitilgang i Europa. Fornybar Norge er enig med utvalget i at et velfungerende marked er svært viktig i vårt vannkraftbaserte system. Uten effektiv prisdannelse i engrosmarkedene ville vannverdiregning i praksis blitt svært krevende.

Norske strømpriser vil også fremover være påvirket av utviklingen i våre naboland. Som utvalget påpeker, må Norge delta i relevante europeiske diskusjoner og følge med på utviklingen i naboland.

Kraftprissjokket har avdekket at vi er sårbare for utviklingen i våre naboland. Det har i mange år vært slik at kraftprisene også i Norge, i mesteparten av tiden, har vært sterkt påvirket av kull- og gassprisene i Europa. Som strømprisutvalget også påpeker har forskjellene mellom kraftprisene i Sør-Norge og Tyskland aldri vært større enn i 2022, så dette er ikke et nytt fenomen som har oppstått med de to siste mellomlandsforbindelsene.

Også fremover vil vi være påvirket av utviklingen i våre naboland. Det er betydelig usikkerhet om energipolitikken globalt og i landene rundt oss, samtidig som en ny energivirkelighet er i ferd med å ta form i et raskere tempo enn tidligere antatt. Tiltak i andre europeiske land får konsekvenser også for oss. Fornybar Norge er enig med utvalget i at det er viktig med en løpende og åpent tilgjengelig overvåking av markedsforholdene rundt oss generelt og for EU spesielt, inkludert på det regulatoriske.

Det er viktig med god informasjonsutveksling. Vedrørende situasjoner hvor kraftmarkedet beveger seg utover normalsituasjonen viser utvalget til at det bør undersøkes mer systematisk om mer informasjon kan eller bør deles med allmenheten, eller om informasjonen burde blitt delt på andre måter. Fornybar Norge har tidligere etterlyst større åpenhet rundt Statnetts bruk av trafikklys, og minner igjen om viktigheten av transparens og åpenhet rundt slike vurderinger. Fornybar Norge støtter også forslagene om mer offentlig informasjon om volatiliteten i prisprognosene fremover og om aktørenes tilpasning ved svært høye priser, og er positive til at også bransjen bidrar med informasjon for å belyse dette så lenge konkurransehensyn ivaretas.

Strømprisutvalget er helt tydelig på at politikk for å sikre et varig kraftoverskudd er det viktigste tiltaket for å sikre lave, forutsigbare og konkurransedyktige priser på sikt

Strømprisutvalget forventer at strømprisene vil stabilisere seg på et noe høyere nivå enn vi har vært vant til, og at de vil svinge mer enn før. Hvor mye høyere og hvor mye mer variabelt varierer med ulike forutsetninger om fremtiden. Dersom det er politisk ønskelig, er imidlertid utvalgets vurdering at det er mulig også i fremtiden å ha lavere kraftpriser i Norge enn i landene rundt oss.

Utvalget har laget fire scenarier for 2040 (side 152), som viser hvordan prisnivå, prisvariasjon, forutsigbarhet og forsyningssikkerhet varierer med ulike antakelser om kraftbalansen i Norge og prisnivået og prisstrukturen i våre naboland. Mens situasjonen i våre naboland er noe vi må forholde oss til og ikke direkte kan påvirke, er veivalg for den nasjonale kraftbalansen noe som norske myndigheter kan beslutte. De fire scenariene viser at det å legge til rette for et fortsatt kraftoverskudd fremstår som et robust veivalg, gitt målet om konkurransedyktige og forutsigbare kraftpriser. Dette underbygges også av utvalgets egen vurdering: "*En styrket kraftbalanse og en politikk for å sikre denne vil med sikkerhet bidra til konkurransedyktige priser i Norge*". Strømprisutvalget er helt tydelig på at politikk for å sikre et varig kraftoverskudd er det viktigste tiltaket for å sikre lave, forutsigbare og konkurransedyktige priser på sikt, og for å bidra til god forsyningssikkerhet. Dette er helt i tråd med Energikommisjonens vurderinger.

Kraftbalansen avhenger blant annet av hva vi gjør for å effektivisere energibruken, hvilke investeringer strømkunder og kraftprodusenter ønsker å gjennomføre og hvilke prosjekter som får samfunnets aksept og myndighetenes tillatelse og støtte. Selv om mer energieffektivisering og bedre løsninger for fleksibelt forbruk kan gi viktige bidrag til kraftbalansen, er det ingen tvil om at det vil være behov for betydelige mengder ny kraftproduksjon dersom norske myndigheter ønsker å opprettholde en sterk kraftbalanse. Vi viser til NOU 2023:3 *Mer av alt raskere*. Vi viser også til at Regjeringen, NHO og LO har undertegnet et kraftløfte, hvor det heter at "*opprettholdelse av et nasjonalt kraftoverskudd om lag på dagens nivå (15-25 TWh) er en forutsetning for at rikelig krafttilgang kan videreføres som et konkurransefortrinn for norsk industri*". Også Statnett er i sin langsiktige markedsanalyse (2023) tydelige på at det er nødvendig å bygge ut mer produksjon både i form av energi og effekt i Norge.

Samtidig er det viktig å minne om at vi også har andre mål enn konkurransedyktige priser i energipolitikken. Disse målene fremgår bl.a. av utvalgets mandat. Et større kraftoverskudd vil isolert sett bidra til lavere priser, men har også kostnader ved seg som vil bæres i andre deler av samfunnet. Et aktuelt spørsmål i så måte er hvor stort kraftoverskudd som vil kunne la seg realisere i markedet, ettersom investeringene må være lønnsomme. Utbygging av ny kraftproduksjon kan videre komme i konflikt med ønsket om å bevare uberørt natur og ivareta andre arealinteresser. Utvekslingskapasiteten mot utlandet gjør at vi også kan importere

store mengder kraft i perioder hvor vi trenger det. Hvorvidt vi skal ha et kraftoverskudd i Norge er et politisk spørsmål, og innebærer at de ulike hensynene må veies opp mot hverandre. Fornybar Norge støtter Kraftløftets ambisjoner, hvor NHO, LO og regjeringen har blitt enige om en målsetting om et kraftoverskudd om lag på dagens nivå (15-25 TWh).

Samtidig synker investeringene i fornybar energi, og både Statnett og NVE forventer en strammere kraftbalanse fremover

Det er planer om økt kraftforbruk i alle deler av landet. Miljødirektoratet er helt tydelig på at tilgang på kraft en forutsetning for å nå klimamålene, og anslår i sin analyse at kraftteterspørselen vil øke med opp mot 34 TWh frem mot 2030 dersom Norge skal nå sine klimamål. I parallell med energiomstillingen er det også ønsket om å legge til rette for ny kraftkrevende industri og næring. Selv om det er usikkert hvor mange og hvor store forbruksplaner som vil realiseres, forventer samtlige analysemiljøer en betydelig økning i kraftforbruket fremover.

Samtidig gis det få konsesjoner til ny kraftproduksjon og investeringene i fornybar energi synker. I sum gjør dette at både Statnett, NVE og andre analysemiljøer forventer en strammere kraftbalanse fremover.

Med hensyn til kraftbalansen er det et tankekors at Statnett og nettselskapene har tilknytningsplikt etter energiloven og plikt til å gi forbruksaktørene markedsadgang så lenge det er nettkapasitet, mens tilbudssiden er svært strengt regulert gjennom konsesjonsprosesser samtidig som det generelt er lite aksept for utbygginger. Når det nå er store planer om økt kraftforbruk, innebærer dette at kraftbalansen vil bevege seg i motsatt retning av det utvalget anser som det viktigste tiltak for å sikre lave, konkurransedyktige og forutsigbare priser på sikt.

Utvalget har gitt en god beskrivelse av viktige barrierer for å etablere ny kraftproduksjon i kapittel 12.4, og mener det er viktig at disse adresseres. Investeringer i ny kraftproduksjon er langsiktige, og fra et investorperspektiv er det viktig med forutsigbarhet for inntekter, kostnader og rammebetingelser. Velfungerende fremtidsmarkeder som kan omfordele risiko er vesentlig for at aktørene kan fatte investeringsbeslutninger. Videre skaper det stort usikkerhet og risiko for investorene dersom rammebetingelsene endres betydelig etter investeringsbeslutning slik at prosjektets lønnsomhet reduseres. Skattlegging som påvirker lønnsomhet i investeringer, og forutsigbarhet for investorene om hva slags skatt som pålegges, er viktige rammebetingelser. Dersom det innføres særskatter på kraftproduksjon som påvirker lønnsomheten i prosjektene vil det være en barriere for nye investeringer. Det må også undersøkes hvordan konsesjonsprosessene kan forbedres med mål om dempe konflikter og bygge aksept for de prosjektene som får konsesjon.

Fornybar Norge ønsket et bredt forlik på Stortinget som beskriver de store linjene i energipolitikken frem mot 2030 og hvordan vi kan sikre bred støtte for energiomstillingen

I august 2023 lanserte Fornybar Norge "Handlekraft – veikart mot 2030". En av våre viktigste konklusjoner i veikartet er at det er behov for et bredt politisk forlik på Stortinget, som beskriver de store linjene i energipolitikken og de mest sentrale rammebetingelsene frem mot 2030. En tydelig og godt begrunnet energipolitikk er viktig for å bygge samfunnsaksept og tillit til de vanskelige avveiningene som må tas når det skal bygges mer kraftproduksjon og strømmnett. Et forlik er avgjørende for å sikre forutsigbarhet for næringen,

men kan også bidra til å sikre legitimitet for energiomstillingen som Norge skal gjennom. Norge har en sterk tradisjon for bred politisk enighet i saker som krever langsiktige strategier og store beslutninger. Et forlikt bør omhandle politikk for å sikre:

- Et fornybarvennlig og stabilt skattesystem
- Samfunnsaksept og politikk for å håndtere interessekonflikter

Næringen har behov for et fornybarvennlig skattesystem med stabile og forutsigbare rammer

Både innretningene på skattene og manglende forutsigbarhet har bidratt til at dagens skattepolitikk er til hinder for at Norge skal klare å bygge ut tilstrekkelig med fornybar kraft. Fornybar Norge har derfor tatt til orde for et bredt politisk forlik på Stortinget som sikrer stabilitet i skattepolitikken og tillit til Norge som et godt land å investere i.

Et bredt politisk forlik må bygge på et fortsatt markedsbasert kraftsystem, der prissignaler i markedet er hoveddriver for utbygging og lokalisering av ny kraft. Fornybarnæringen bør ha et skatteopplegg som er mer investeringsvennlig enn for olje- og gassektoren. I tillegg er det viktig at skattesystemet utformes på en måte som legger til rette for at det som er rasjonelt for hver enkelt kraftprodusent sammenfaller med det som er samfunnsmessig rasjonelt.

Videre er det viktig med forutsigbarhet, slik også strømprisutvalget påpeker i sin rapport: "*Ved investeringstidspunktet legger aktørene stor vekt på å kjenne rammebetingelsene slik at de kan beregne lønnsomheten i prosjektet. Det skaper usikkerhet og stor risiko for investorene dersom rammebetingelsene endres betydelig etter investeringsbeslutning slik at prosjektets lønnsomhet reduseres. For å gjøre det attraktivt å investere i ny kraftproduksjon er forutsigbarhet derfor viktig.*"

Det er behov for en politikk for å håndtere interessekonflikter og sikre sosial aksept

Skal vi lykkes med å bygge ut mer fornybar energi, krever det større samfunnsaksept for energiomstillingen. For å bygge sosial aksept er det viktig at behovet for ny kraftproduksjon er godt forstått og forankret, og både bransjen og myndighetene må bidra til dette. Det er også viktig med en ærlig og åpen debatt om de vanskelige avveiningene i energipolitikken, og hvordan ulike interesser kan ivaretas. I tillegg må næringen selv bidra, gjennom å utvikle gode prosjekter med en prosjektgjennomføring som legger til rette for sosial aksept.

Myndighetene har gjort flere forbedringer, blant annet gjennom kompensasjon til vertskommunene gjennom endringene i produksjonsavgiften for vindkraft, krav til lokal forankring og involvering knyttet til vindkraft på land og krav til bedre miljøkartlegginger. Vi er imidlertid ikke i mål, og det må rettes en betydelig innsats for å sikre gode og helhetlige løsninger.

Fornybar Norge mener at utvalget burde ha vært enda tydeligere på de negative virkningene ved magasin- og eksportrestriksjoner

I løpet av de siste årene har flere tatt til orde for magasin- og eksportrestriksjoner, og dette er blant tiltakene som utvalget har vurdert. I Fornybar Norges innspill til ekspertutvalget advarte vi mot begge disse tiltakene.

Magasinrestriksjoner

Samlet vurderer utvalget virkningene av magasinrestriksjonene til å gi en noe høyere gjennomsnittspris gjennom året og noe større prisvariasjoner, altså i motsatt retning av ønsket om konkurransedyktige, lave og forutsigbare priser. Magasinrestriksjoner vil trolig også øke risikoen for skadeflom ettersom man har en høyere magasinbefylling enn hva som ellers ville ha vært optimalt. I ekstremværet "Hans" ble konsekvensene av flommen begrenset ved å holde igjen vann i magasiner hvor det var plass. Når det tas til orde for magasinrestriksjoner er det gjerne først og fremst begrunnet i forsyningsikkerhet.

Markedet gir i utgangspunktet produsentene svært sterke insentiver for å disponere den regulerbare vannkraften slik at faren for rasjonering blir så lav som mulig. Vannverdiene reflekterer den fortløpende ressursituasjonen. I situasjoner med lite vann i magasinene vil vannverdiene være høyere enn i situasjoner med mye vann. Gjennom 30 år med et markedsbasert system har vannkraftprodusentene utviklet kunnskap, modeller og erfaring som bidrar til god utnyttelse av vannressursene og til at forsyningsikkerheten er blitt ivaretatt, også i til dels svært krevende situasjoner. Magasinrestriksjoner vil føre til at ressursene utnyttes mindre effektivt, og det vil redusere fleksibiliteten i vannmagasinene i en tid hvor behovet for fleksibilitet er økende. Magasindisponering basert på vannverdier er vårt viktigste virkemiddel for å ivareta forsyningsikkerheten og er et element ved dagens system som det er grunnleggende å bevare.

Samtidig er det viktig at myndighetene har tillit til det markedsbaserte systemet. Regjeringen har foreslått en ny styringsmekanisme for forsyningsikkerhet. Gjennom denne mekanismen vil myndighetene ha mulighet til å innhente god og korrekt informasjon ved håndteringen av strammere kraftsituasjoner, noe bransjen støttet i Fornybar Norge sitt hørings svar på styringsmekanismen.

Eksportrestriksjoner

Som utvalget har beskrevet beror de samlede virkningene av eksportrestriksjoner på flere forhold, herunder hvordan restriksjonene utformes, om tiltaket innføres som et krisetiltak eller et permanent tiltak, om vi har et tørt, normalt eller vått år, og av øvrige markedsforhold.

Selv om eksportrestriksjoner under gitte forutsetninger kan gi lavere priser enn vi ellers ville hatt, er ikke eksportrestriksjoner en god idé med hensyn til de andre negative virkningene som følger med tiltaket. Forsyningsikkerhet har vært en viktig begrunnelse for Norge og landene rundt oss ved utbyggingen av mellomlandsforbindelser, og handlingskapasiteten mot utlandet er et viktig premiss for hvordan kraftsystemet driftes og utvikles. For at mellomlandsforbindelsene skal kunne være med å sikre forsyningsikkerheten er det viktig at alle parter følger de samme spillereglene, og at land ikke ensidig forsøker å innføre tiltak til ugunst for våre samarbeidsland. Det er også viktig å skille mellom eventuelle virkninger i dagens situasjon og virkninger på lenger sikt.

Det norske kraftsystemet er tett integrert med de andre nordiske landene og vi har forbindelser til kontinentet. Kraftsystemet gjennomgår store endringer som følge av energiomstillingen, og dette fordrer tett samarbeid med landene vi er knyttet til. For å sikre at kraftsystemet driftes på en sikker og effektiv måte er vi avhengig av at aktørene kan forholde seg til et felles regelverk som praktiseres på en transparent og forutsigbar måte. Eksportrestriksjoner er et helt feil spor i en periode hvor det er viktig at vi styrker samarbeidet med våre naboland.

Utvalget viser til at tiltak i engrosmarkedet krever større regulatorisk omlegging og kan ha negative konsekvenser for kraftsystemet og forsyningsikkerheten. Utvalget mener at omfordelingstiltak derfor helst

bør gjøres i sluttbrukermarkedet. Eksportrestriksjoner vil være en vesentlig endring i engrosmarkedet, og vår forståelse er derfor at utvalget i utgangspunktet fraråder dette.

Tiltak for et mer kundevennlig og effektivt sluttbrukermarked

Strømleverandørene handler inn strømmen på vegne av kundene i engrosmarkedet, og må forholde seg til prisene i dette markedet. Prisnivået til sluttbrukerne bestemmes derfor i engrosmarkedet. Som utvalget påpeker kan imidlertid tiltak for forbedring av sluttbrukermarkedet for strøm bidra til et mer velfungerende marked og at kostnadene som strømleverandørene kan påvirke og konkurrere om (kundeservice, tilbud av tilleggstenester, prissikring, fakturering etc.) ikke blir større enn nødvendig.

Utvalget har en grundig gjennomgang av utfordringene i sluttbrukermarkedet. Nedenfor følger Fornybar Norges vurderinger av det vi anser som de viktigste punktene.

Fornybar Norge er enig i at alle kunder bør få like muligheter til å velge graden av prissikring eller stabilisering av sine energikostnader

I Norge har de aller fleste husholdninger og mange mindre bedrifter en spotprisavtale. Forbrukerrådet har anbefalt spotpriskontrakter, og historisk har spotprisen vært så lav at sluttbrukerne selv har kunnet håndtere prissikoen. Strømprisutvalget forventer at strømprisene vil stabilisere seg på et noe høyere nivå enn vi har vært vant til, og at de vil svinge mer enn før. Dette er i tråd med konklusjonene fra andre analyser. Dette gir muligheter for kundene som kan være fleksible med forbruk eller produksjon, men for veldig mange strømkunder er det krevende å vurdere risiko for prisendringer og selv spare til uforutsette prisøkninger. Selv om kontrakter med fastpris eller annen form for prissikring over tid kan gi høyere strømkostnad, kan det for mange strømkunder være viktigere at kostnadene er stabile. Denne forutsigbarheten har også en verdi.

Fornybar Norge er enig med utvalget i at økt bruk av fastprisavtaler ikke er et mål i seg selv. Som utvalget skriver bør det imidlertid være et mål at alle kunder har et godt tilbud av ulike avtaler, og selv kan ta stilling til hvilken avtale som passer for dem.

Både myndighetene og næringen har tatt grep for å redusere informasjonsasymmetrien i sluttbrukermarkedet for strøm, og utviklingen på dette området går i riktig retning

Utvalget peker på at informasjonen rundt avtaler er vanskelig tilgjengelig og vanskelig å forstå. Med mange strømleverandører, mange avtaler/produkter og mange tilleggstenester har utvalget et poeng i at dette har vært en utfordring historisk, men det har skjedd en betydelig forbedring den siste tiden. I november 2022 endret myndighetene pris- og avregningsforskriften med tydelige krav om navn på avtale og at påslag og fastbeløp skal oppgis uten eventuelle tilleggstenester både i selve avtalen og på fakturaen. Regjeringen ønsker ytterligere forsterking av disse kravene, og i forslag til lov- og forskriftsendringer foreslås det at også Forbrukertilsynet og RME får utvidede fullmakter til å slå ned på lovbrudd og villedende markedsføring. Fornybar Norge har støttet utviklingen på området og er positive til de foreslåtte tiltakene som nå er på høring. Vi kommer til å levere eget høringssvar om de foreslåtte lov- og forskriftsendringene.

Fornybar Norge etablerte ordningen Trygg strømhandel i 2021. Ordningen har fokus på prosess og kvalitetssikring hos leverandørene, med særlig oppmerksomhet rettet mot på kundebehandling og hvordan

leverandørene håndterer klager. Ordningen stiller også klare krav til innholdet i avtaler og i markedsføringen. I tillegg forbyr ordningen dør- og gatesalg, hvor erfaringsmessig informasjonsasymmetrien har vært størst. Det er per nå 26 sertifiserte selskaper som representerer ca. 80 % av forbrukermarkedet.

I tillegg har Fornybar Norge, i god dialog med Forbrukertilsynet, utarbeidet en standard avtalemal for spotprisavtaler. I det videre arbeidet vil det også bli utarbeidet standardavtaler for andre typer avtaler som involverer ulike former for prissikring.

Utvalget viser til at mer informasjon om kraftmarkedet og forventet utvikling kan gjøre kundene bedre i stand til å ta valg om hvilken strømvtale de ønsker. Det er også viktig med mer og bedre informasjon til kundene om ulike typer avtaler med prissikring og hva disse innebærer sammenlignet med en spotprisavtale. Sammen med våre medlemmer vil vi jobbe for å gjøre informasjon om dette mer tilgjengelig. Fornybar Norge har også nylig lansert en strømprisindeks som gir et bilde av en representativ strømmregning for en husholdning med et gjennomsnittlig forbruk og vanlig spotprisavtale i hvert prisområde. Målet er å gi forbrukere mer innsikt i hva som påvirker nivået på strømmregningen og noe å sammenligne sin egen strømmregning med. Vi ønsker å videreutvikle strømprisindeksen slik at den også kan gi innsikt i effekten av ulike typer strømvtaler og strømsparetiltak.

Også med hensyn til fastprisavtaler og prissikring viser utvalget til utfordringer med informasjonsasymmetri, og mener at disse er større enn ved inngåelse av en spotprisavtale. Utvalget har rett i at informasjonen om langsiktige prisforventninger er lite tilgjengelig for husholdningskunder og en rekke bedriftskunder. Samtidig er det viktig å presisere at informasjonen på Nasdaq, som strømlleverandørene og de mer profesjonelle aktørene har tilgang til, reflekterer forventningene fremover. Ingen av partene vet imidlertid hvordan markedet vil utvikle seg tre til seks måneder frem i tid, på samme måte som utviklingen også i andre finansielle markeder (fond, aksjer m.m.) er usikker. Valg av prissikring handler derfor om å velge forutsigbarhet, ikke nødvendigvis den billigste avtalen. Det som er viktig er å få økt volum i det finansielle fremtidsmarkedet slik at flere strømlleverandører vil kunne tilby ulike prissikringsavtaler. Kundene kan ikke sammenligne en avtale hvor deler av volumet har fast pris med spot, men må sammenligne ulike prissikringsavtaler opp mot hverandre på samme måte som de sammenligner ulike spotprisavtaler. Over tid kan en avtale med prissikring være noe dyrere enn en spotprisavtale, da både kunden og leverandøren betaler en "forsikringspremie" for å sikre volumet.

I tillegg har de høye strømprisene ført til økt bevissthet blant strømkundene, og strøm er gått fra å være et lavinteresseprodukt til å være et tema som engasjerer og interesserer langt flere enn tidligere. Dette i seg selv bidrar til å redusere informasjonsasymmetrien.

Prissikring vil bli viktig for flere norske strømkunder fremover, men den tradisjonelle, volumuavhengige fastprisavtalen til husholdningene kommer trolig ikke tilbake

Fornybar Norge forventer at flere strømkunder vil ønske å prissikre forbruket sitt fremover. Erfaringene fra de to siste årene tilsier imidlertid at de tradisjonelle volumuavhengige fastprisavtalene ikke vil bli tilbudt i fremtiden. Med mer volatile priser i engrosmarkedet vil det være en stor volumrisiko for strømlleverandørene å skulle tilby slike avtaler. Flere strømlleverandører erfarte også sist vinter hvor stor risiko slike avtaler kan innebære, da det var eksempler på kunder som brukte mest mulig strøm for å få maksimal strøms støtte.

Standardavtalene som Fornybar Norge ønsker å utvikle sammen med bransjen og i dialog med Forbrukertilsynet, inkluderer en standardavtale for prissikring av et fast volum, hvor mer- eller mindre forbruk vil bli avregnet mot spotmarkedet. Da må kunden selv stå ansvarlig for kostnaden ved at strømleverandøren kjøper strøm i spotmarkedet dersom kunden bruker mer strøm enn det som er i avtalen, og også differansen på prisen i avtalen og spotmarkedet dersom kunden bruker mindre enn avtalt volum. En slik avtale overfører volumrisikoen fra strømleverandøren til kunden, samtidig er det mange kunder som har betydelig fleksibilitet mht. når de benytter strømmen (se nedenfor). Den avtalte fastprisen vil ikke bli den faktiske strømprisen per time for kunden ettersom spotprisen som benyttes for over- eller underforbruk vil variere. Slike avtaler vil derfor bli oppfattet som noe mer komplisert, men likevel mulig å forklare og sammenligne – eksempelvis i en portal hvor man kan legge inn andel fast volum, eksempelvis 20 000 kWh. Avregning mot spotmarkedet vil i utgangspunktet bli likt mellom leverandørene. Slike avtaler vil normalt være for ett til tre år.

Et velfungerende finansielt marked er avgjørende for gode prissikringsmuligheter for produsenter og forbrukere, og det er viktig at likviditeten i dette markedet bedres

Spesielt tiltakene for å gi bedre tilgang på prissikring, både gjennom bedre fremtidsmarkeder og bedre marked for fastprisavtaler, kan bidra til tilgang på mer forutsigbare og stabile priser innen relativt kort tid.

Med utviklingen som vi har sett i det finansielle kraftmarkedet over mange år, mener Fornybar Norge at det nå er et behov for å forbedre sikringsmulighetene i de norske budområdene. Vi er positive til utvalgets anbefaling om at Statnett kan auksjonere ut EPADs slik som i Svenska kraftnäts pilotprosjekt. Det nordiske finansielle markedet vil imidlertid endres på den ene eller andre måten i tiden fremover, både knyttet til produkter og markeds plass. Det er viktig å hensynta dette i det videre arbeidet med å forbedre sikringsmulighetene i de norske budområdene.

Fornybar Norge ønsker å vise til RMEs spørreundersøkelse til markedsaktørene, der ett av spørsmålene om tiltak for å forbedre prissikringsmulighetene var at Statnett auksjonerer EPAD eller område futures. Dette tiltaket støtter Fornybar Norge, og vi er svært positive til at RME tar høyde for de endringene som kommer og dermed ikke låser Statnett til produktet EPADs. Som et resultat av den store usikkerheten som nå preger markedet så bør eventuelle tiltak innføres som pilotprosjekter, slik at effekten kan evalueres før permanente langsiktige løsninger innføres.

Muligheten for "Jevn betaling" kan gi kunden større forutsigbarhet for månedlige strømkostnader, samtidig som insentivene til å reagere på prisnivået bevares

Flere strømleverandører har tilbudt det som kalles "Jevn betaling". Dette innebærer at strømleverandøren anslår de totale kostnadene for året og deler dette i like, månedlige beløp for å gi kundene større grad av forutsigbarhet, omtrent som akontoordningen som ble brukt tidligere. Kunden vil da ha en saldo hos leverandøren som i perioder er positiv og i perioder negativ. Som utvalget påpeker, mente RME at ordningen ikke tilfredsstilte kravene i avregningsforskriften. Fornybar Norge deler ikke den oppfatningen; fakturering må kunne skilles fra betaling tilsvarende som gjøres når man kjøper varer på avbetaling, men det er selvsagt viktig at dette gjøres på en transparent måte. Produktet var svært populært blant kundene, og Fornybar Norge vil jobbe videre med ordningen for å se hvordan ordningen kan tilpasses regelverket eller om regelverket må justeres. Både tredje energimarkedspakke og ren energi-pakken omtaler viktigheten av bedre betalingsløsninger for kundene.

Strømleverandørene kan spille en viktig rolle for å få utløst forbrukerfleksibilitet

Utvalget berører i liten grad forbrukerfleksibilitet, men påpeker at det vil bli viktig fremover. Fornybar Norge støtter det. Både kunder på spotavtaler eller prissikringsavtaler vil kunne spare betydelige beløp ved å flytte forbruket til timer med lavere pris, men også redusere forbruket. Varmekabler, varmtvannsberedere og elbillading er gode eksempler på last som kan flyttes. Skal dette bli effektivt, må slik styring automatiseres – enten gjennom inhouse-systemer eller ved at kunden overlater styringen til strømleverandøren. I tillegg får stadig flere hus solceller på taket, hvor overskuddsproduksjon enten kan lagres på batteri, selges i markedet eller benyttes til de lastene som er nevnt ovenfor. Her er det viktig at strømleverandørene raskt utvikler gode tjenester for kundene. Generell og bedre informasjon om energieffektivisering blir også avgjørende fremover.

Prissikring fremheves som et viktig tiltak for å skape forutsigbarhet, men med beredskap for mulig omfordeling på plass vil husholdningene ha mindre insentiv til å inngå avtaler med prissikring

En tydelig anbefaling fra utvalget er å ha beredskap for mulig omfordeling permanent på plass for å kunne håndtere uønskede fordelingsvirkninger av mulige ekstreme hendelser og konsekvensene av den nye normalsituasjonen vi er på vei inn i. I den ekstraordinære situasjon vi har vært i, var det riktig og nødvendig med omfordeling gjennom strømstøtteordningen. Fornybar Norge er også helt enig i at det er viktig å ha strategier og nødvendig beredskap for eventuelle nye ekstremperioder.

Fornybar Norge vil imidlertid advare mot egne ordninger for å håndtere konsekvensene av den nye normalsituasjonen vi er på vei inn, og mener at en omfordelingsordning må være forbeholdt ekstreme tilfeller. Som beskrevet ovenfor forventer strømprisutvalget og andre analysemiljøer at prisene vil bli mer volatile fremover. For kunder som har en spotprisavtale kan dette innebære stor variasjon i månedlige utgifter. En løsning for å få forutsigbarhet for månedlige utgifter er å inngå en strømvatle som sikrer nettopp dette. Dersom det er en forventning om at myndighetene kommer til å kompensere ved gitte terskelverdier, fjerner imidlertid dette insentivene til å inngå en avtale om prissikring.

Den midlertidige strømstøtteordningen fungerer som en tilnærmet fastpris for husholdningskundene, og fjerner deres insentiver til å inngå fastprisavtale. I tillegg innebærer fastprisavtalene i kombinasjon med dagens strømstøtteordning at kundene kan tjene penger på å bruke strøm i enkelte timer. Med dagens strømstøtteordning får vi hverken tilbud eller etterspørsel som gir et godt prissikringstilbud til husholdningskundene.

Fornybar Norge er helt enig med utvalget i at strategier for ekstremperioder ikke bør bygge på endringer i engrosmarkedet. Innretningen kan gjøres på flere måter, men må utformes på en måte som ivaretar forbrukernes insentiver til å reagere på prissignaler.

Samtidig vil Fornybar Norge minne om at det allerede fordeles betydelige verdier gjennom grunnrenteskatten og offentlige eierskap i kraftsektoren.

Vennlig hilsen
Fornybar Norge

Åslaug Haga

Administrerende direktør